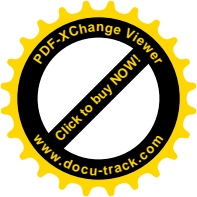

**Матеріали міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої
пам'яті Василя Пилиповича Маслоva
«Актуальні проблеми
цивільного, житлового та сімейного законодавства»
25 лютого 2011р.**

**м. Харків
2011 р.**

УЧАСНИКИ КОРПОРАТИВНОГО СПОРУ

Проблеми пов'язані з корпоративними спорами сьогодні набувають особливої актуальності. Чимало питань як теоретичного так і практичного характеру виникають навколо суб'єктного складу учасників корпоративного спору. Певні аспекти даної проблематики досліджувалися в науці, але залишається ще чимало не вирішених питань, зокрема, чи є коло учасників корпоративного спору тотожним колу учасників корпоративних правовідносин?

Відповідно до ч.3 ст. 167 Господарського кодексу України (далі – ГК) під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав. Частиною 1 ст.167 ГК закріплено, що корпоративні права — це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Отже, учасниками корпоративних правовідносин є учасники товариства та саме товариство.

До кола учасників корпоративних спорів відноситься також учасник товариства, який вибув. Потреба включити останнього зумовлена виключно об'єктивними чинниками. Вимоги, які заявляє учасник товариства, що вибув, впливають, як правило, з членських відносин. Той факт, що на момент звернення до суду учасник вже не є членом товариства, не є визначальним, оскільки так чи інакше його позовні вимоги пов'язані з корпоративними правовідносинами, в яких він перебував до моменту виходу з товариства. Аналогічно вимоги товариства (або іншого учасника товариства) при зверненні до суду з позовом до колишнього учасника, як правило, обумовлюються відносинами членства учасника, що вибув, в товаристві.

Разом з тим учасник, який вибув, не пов'язаний з товариством жодним правовим зв'язком. Тому він вже не являється учасником корпоративних правовідносин. Тож робимо висновок, що поняття

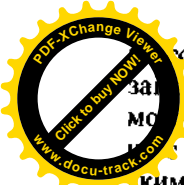
учасника корпоративного спору є ширшим, ніж поняття корпоративних правовідносин.

Крім учасників корпоративних правовідносин учасників (акціонерів) товариства) часто при корпоративного спору в суді залучаються інші особи. Наприклад, в спорі пов'язаному з внесенням змін в систему реєстру акціонерів залучаються як сторони відповідне акціонерне товариство та реєстратор. Адже держатель реєстру цінних паперів товариства є стороною, яка може надати цінну інформацію, що стосується предмету спору. Пунктом 1.7. Рекомендацій Вищого господарського суду України №04-5/14 від 28.12.2007 року «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» (далі – Рекомендацій) визначено, що спори за позовами акціонерів до реєстраторів, пов'язані з внесенням змін до реєстрів власників іменних цінних паперів, укладенням, зміною, розірванням, визнанням недійсними договорів на ведення реєстру власників іменних цінних паперів, є корпоративними і підлягають розгляду в господарських судах. Тож маємо тлумачення норм права, де спори за участю держателя реєстру цінних паперів чітко визначаються як корпоративні.

Відповідно до п.1.8. Рекомендацій спори між акціонерним товариством та депозитарієм, пов'язані з укладенням, зміною, розірванням, виконанням або визнанням недійсними договорів на обслуговування емісії цінних паперів, до корпоративних спорів не належать. Чи можемо зробити звідси висновок, що депозитарій за жодних обставин не є учасником корпоративного спору? Для відповіді на це запитання необхідно проаналізувати всі можливі варіанти участі депозитарію в процесі діяльності акціонерного товариства. Слід зазначити, що участь депозитарію в корпоративних правовідносинах відносинами, які пов'язані з укладенням, зміною, розірванням, виконанням або визнанням недійсними договорів на обслуговування емісії цінних паперів не обмежується.

Під час проведення голосування депозитарій може виконувати функцію реєстраційної комісії (ч.3 ст.40 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Закон). Крім того, депозитарій може виконувати функцію лічильної комісії під час проведення загальних зборів акціонерів (ч.1 ст.44 Закону). Звичайно, при порушенні права акціонера внаслідок недотримання процедури реєстрації чи підрахунку голосів відповідачем буде залучатися акціонерне товариство. Але участь депозитарію в даній справі також є необхідною.

Як бачимо, в корпоративному спорі беруть участь інші особи (реєстратор, депозитарій, контрагенти правочинів, щодо якого є заінтересованість та значного правочину), які тим чи іншим чином можуть бути зацікавлені у вирішенні корпоративного спору. Останні учасниками корпоративних правовідносин. Тож постає питання: чим чином відмежувати учасників корпоративного спору, безпосередня заінтересованість яких обумовлюється участю в корпоративному правовідношенні та інших осіб, інтересів яких торкатиметься результат вирішення корпоративного спору?

Пропонуємо до перших застосовувати поняття «сторони корпоративного спору». Інших осіб (депозитарія, реєстратора, контрагента значного правочину) – іменувати як «інші учасники корпоративного спору».

Таким чином, коло учасників корпоративного спору є ширшим ніж коло учасників корпоративних правовідносин за рахунок участі осіб, які вибули з товариства. Коло учасників корпоративного спору є ширшим, ніж сторони корпоративного спору. Учасниками корпоративного спору є також інші особи, інтересів яких торкається корпоративний спір. Це можуть бути реєстратор, депозитарій, контрагент значного правочину (правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість).

Кочин В.В.

молодший науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

ОЗНАКИ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ ЯК ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Поруч з законодавчим поняттям «непідприємницьке товариство» (ст. 85 Цивільного кодексу України) (далі – ЦК) у світовій практиці використовуються аналогічні терміни: неприбуткові, громадські, громадянські, добровільні, неурядові тощо, проте, усі вони незалежно від лінгвістичного навантаження мають єдині ознаки.

По-перше, необхідно відмітити, що мова ведеться про організації, створені та зареєстровані у встановленому порядку в організаційно-правовій формі товариства, тобто шляхом об'єднання осіб (учасників). Таким чином, непідприємницьким товариствам притаманні загальні ознаки юридичної особи приватного права:

організаційна єдність; публічність виникнення і припинення (універсальна) правоздатність; майнова відокремленість; відповідальність; вступ у цивільному обороті від свого імені.

По-друге, до таких товариств слід віднести спеціальні, які відображають їх особливий статус – непідприємницької організації. Одні з них відображають особливості організаційно-правової форми, інші – особливості діяльності, а отже і оподаткування.

Проведеним в університеті Джона Хопкінса (John Hopkins University) дослідженням, запропоновано п'ять основних критеріїв для визначення поняття «неурядова організація», тобто використовуючи політичний компонент лінгвістичного відображення описаного поняття: інституційність; незалежність від держави; самоуправління; нерозподілення прибутку; добровільність.

Перші три з перелічених ознак аналогічні загальним ознакам юридичної особи приватного права. Натомість, останні дві характеризують особливості саме непідприємницьких товариств. Так, відповідно до ч. 1 ст. 85 ЦК непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для наступного його розподілу між учасниками. Як доповнення до цього варто відмітити, що в такому товаристві усі кошти (прибутки, внески, пожертви) мають використовуватися виключно на досягнення мети його створення – ознака нерозподілення прибутку. Більш того, під добровільністю розуміють як вільну участь осіб у товаристві, так і свободу надання йому коштів.

Остання група ознак відображена у актах господарського та податкового законодавства, які відображають специфіку їх мети діяльності, що впливає на оподаткування. Так, Господарський кодекс України містить поняття «некомерційне господарювання» (ст. 52), а Податковий кодекс України – «неприбуткові підприємства, установи та організації» (п. 14.1.121 ст. 14) (далі – ПК), що з огляду на термінологію додає складнощі у практиці законодавця та самих учасників правових відносин.

Основним недоліком ознак, які закладені в цих актах, є їх неповнота, адже в них йдеться про відсутність одержання прибутку як основної мети, що позбавляє їх таких ознак як нерозподілення прибутку та добровільності. Крім того, на виконання норм податкового законодавства щодо оподаткування неприбуткових установ та організацій (чинна ст. 157 ПК), був затверджений Порядок